

Društvena odgovornost u leksikografiji na primjeru obrade leksika povezanoga s dobnim skupinama u *Hrvatskome mrežnom rječniku – Mrežniku*

Daria Lazić

 <https://orcid.org/0000-0003-1594-1076>

Institut za hrvatski jezik (Hrvatska)

dlazic@ihjj.hr

Sažetak

Svijest o problemu stereotipizacije društvenih skupina u leksikografskim opisima već je dugo prisutna u stranoj leksikografiji. U hrvatskome kontekstu takva su istraživanja rijetka, a hrvatski rječnici često odražavaju stereotipne predodžbe i nejednakosti koje postoje u društvu. Cilj je ovoga rada na primjeru leksika iz domene dobi prikazati probleme u vezi s opisom leksika koji se odnosi na društvene skupine u suvremenim hrvatskim rječnicima i rješenja koja se mogu primijeniti u suvremenome, korpusno utemeljenom rječniku. U radu se analizira leksikografska obrada odabranih izraza iz domene dobi u suvremenim hrvatskim rječnicima, upoređuje se s podacima iz korpusa hrvatskoga jezika te se prikazuju rješenja koja su primijenjena u *Hrvatskome mrežnom rječniku – Mrežniku*, novome rječniku hrvatskoga jezika. U rječnicima su među ostalim uočeni ovi problemi: 1) neki česti izrazi (osobito višerječni) nisu obrađeni, 2) nisu navedeni pragmatički podaci kao što su kontekst uporabe i prihvatljivost izraza, 3) stilski vrijednost (npr. pogrdnost) nije dosljedno opisana i 4) u obradi građe odražavaju se dobni stereotipi. Rješenja uočenih problema koja su predstavljena u radu mogu biti korisna za opis leksika koji se odnosi na društvene skupine općenito.

Ključne riječi: kritička leksikografija, korpusni pristup u leksikografiji, mrežni rječnik, društveni stereotipi, dobne skupine.

Abstract

The issue of stereotyping social groups in lexicographic descriptions has been acknowledged for an extended period in foreign lexicography. In the Croatian context, such research is rare, and Croatian dictionaries often reflect stereotypical perceptions and social inequality. The aim of this paper is to highlight problems associated with the description of vocabulary related to social groups in contemporary Croatian dictionaries, using vocabulary from the domain of age as an example, and to propose solutions applicable to a modern, corpus-based dictionary. In the paper, the lexicographic treatment of selected age-related terms in contemporary Croatian dictionaries is analysed and compared with data from a Croatian text corpus, and the solutions implemented in the *Croatian Web Dictionary – Mrežnik*, a new Croatian dictionary, are presented. The analysis identified several issues in the dictionaries: 1) some common terms (especially multi-word expressions) are not included, 2) pragmatic information such as usage context and acceptability is missing, 3) the stylistic value (e.g., pejorativeness) is not consistently described, and 4) age stereotypes are sometimes reflected in lexicographic descriptions. The solutions proposed in this paper may also be useful for addressing the description of vocabulary related to social groups in general.

Keywords: critical lexicography, corpus-linguistic approach in lexicography, web dictionary, social stereotypes, age groups.

1. Uvod

Rječnici su neodvojivi od društvenoga konteksta u kojemu su nastali te u većoj ili manjoj mjeri sadržavaju predodžbe i vrijednosti svojega vremena, koje su kulturno specifične i s vremenom se mogu mijenjati. To pokazuje činjenica da se u posljednje vrijeme, koje je obilježeno porastom društvene odgovornosti, rječnici često kritiziraju zbog stereotipnoga ili negativnoga prikaza pojedinih društvenih skupina. S predodžbama o društvenim skupinama koje se mogu odražavati u rječničkim opisima povezan je i problem izvora jezičnih podataka. Naime, pojam suvremenoga rječnika najčešće se poisto-

vjećuje s korpusno utemeljenim rječnikom koji bi trebao prikazivati stvarnu jezičnu uporabu kakva je posredovana korpusom. Međutim, ona često nije politički korektna, stoga se postavlja pitanje kako u rječniku pomiriti vjernost korpusu i načela društvene odgovornosti.

Svijest o problemu stereotipizacije društvenih skupina i opisa društveno osjetljivoga leksika u stranim je leksikografskim istraživanjima prisutna već nekoliko desetljeća, a istraživanja su obuhvatila razne društvene skupine (npr. HARTEVELD – VAN NIEKERK 1996; CLOETE 2014). Takva su istraživanja u području hrvatske leksikografije još uvijek rijetka, a istražen je u prvome redu leksik iz

domene roda/spola (BRATANIĆ 2005; PIŠKOVIĆ 2016; DAKIĆ 2017; MIHALJEVIĆ 2018; 2021). Istraživanje D. Lazić i A. Mihaljević (2021a) obuhvatilo je, uz rodne, i neke etničke i profesijske stereotipe u hrvatskoj povijesnoj i suvremenoj leksikografiji. Hudeček (2021) analizirala je odnos između korpusnih podataka, leksikografskoga opisa i stereotipa na primjeru riječi i izraza kojima se označuje osoba plave/svijetle kose, a A. Perinić Lewis i K. Lewis (2021) opise stereotipnih naziva za stanovnike otoka, priobalja i zaleđa u hrvatskim rječnicima.

Istraživanja provedena na hrvatskoj rječničkoj građi (npr. LAZIĆ – MIHALJEVIĆ 2021a; 2021b) pokazala su da suvremeni hrvatski rječnici obiluju društveno spornim sadržajima i nerijetko odražavaju stereotipne predodžbe o raznim društvenim skupinama. O društvenoj odgovornosti i rješavanju nekih s njom povezanih problema koji su uočeni u postojećim rječnicima nastojalo se voditi računa pri obradi građe u *Hrvatskome mrežnom rječniku – Mrežniku* (<http://ihjj.hr/mreznik>), novome rječniku hrvatskoga jezika koji se od 2017. sastavlja u Institutu za hrvatski jezik. Riječ je o jednojezičnome općem rječniku koji je izvorno sastavljan za objavljivanje na mreži. Rječnik je korpusno utemeljen te pri njegovoj izradi kao osnovni izvor podataka služe dva korpusa hrvatskoga jezika: *Hrvatski mrežni korpus – hrWaC* i manji korpus hrvatskoga standardnog jezika *Hrvatska jezična riznica* (BROZOVIĆ – ČAVAR 2008). Oba korpusa dostupna su u programu *Sketch Engine* (KILGARRIFF et al. 2004). Različiti aspekti rada na rječniku opisani su u projektnoj monografiji (HUDEČEK i dr. 2024), čiji se jedan dio odnosi i na društvenu odgovornost.

Cilj je ovoga rada analizom leksikografske obrade odabranih izraza iz domene dobi prikazati probleme i nedostatke u vezi s opisom leksika koji se odnosi na društvene skupine u suvremenim hrvatskim jednojezičnim općim rječnicima i rješenja nekih od uočenih problema koja su primijenjena u *Mrežniku*. Odabir građe iz domene dobi motiviran je činjenicom da prisutnost dobnih stereotipa i opis leksika koji se odnosi na dobne skupine prije rada na *Mrežniku* nisu pobliže istraženi u kontekstu hrvatske leksikografije. U prvome dijelu rada ukratko su prikazani primjeri društvenih stereotipa u suvremenim hrvatskim općim rječnicima. Potom je dan pregled nekih stereotipa i stavova o dobnim skupinama koji postoje u društvu i izraza koji se u hrvatskome upotrebljavaju za govor o dobi i dobnim skupinama. U glavnome dijelu rada prikazani su primjeri leksikografske obrade u *Mrežniku* u odnosu na nedostatke uočene u drugim rječnicima. Analiza obuhvaća odabir natuknica i oblikovanje definicija, pragmatičke podatke te odabir kolokacija i primjera.

2. Pojam stereotipa i stereotipi u leksikografiji

S društvenim se skupinama — skupinama pojedinaca izdvojenih na temelju kriterija kao što su spol/rod, etnička pripadnost, vjera, rasa, dob, profesija i slično — povezuju određene stereotipne predodžbe. Stereotip se može odrediti kao vjerovanje o uopćenim obilježjima društvenih skupina ili njihovih članova¹. Najčešće se govori o negativnim stereotipima iako oni mogu biti i neutralni ili pozitivni. S obzirom na to, stereotipi su povezani sa stavovima o skupinama i pojedincima koji im pripadaju, primjerice, mogu biti osnova za predrasude, koje obuhvaćaju i afektivno-evaluativne elemente (npr. odbojnost; DOVIDIO et al. 2010: 5–8). Premda mogu imati uporište u stvarnosti (kao što su biološki čimbenici kod dobnih stereotipa), jasno je da je riječ o uopćenim i pojednostavnjenim predodžbama koje ne vrijede za svakoga pripadnika pojedine skupine.

Stereotipi koji postoje u društvu odražavaju se u jeziku i jezikom se prenose. Prema modelu koji su predstavili Beukeboom i Burgers (2019) mogu se promatrati na razini izraza kojima se upućuje na pojedinu skupinu (npr. *stariji gospodin*, *stari jarac*, *djevojka*, *balavica*) i u onome što se o skupini i njezinim pripadnicima govori (npr. *Stari su ljudi dosadni*, *Mladi su nepromišljeni*).

Predodžbe o društvenim skupinama mogu doći do izražaja i u rječničkim opisima. Za analizu rječničke građe iz društvene perspektive relevantan može biti već sam odabir natuknica koje će biti obrađene u rječniku. Izrazi kojima se upućuje na pojedinu društvenu skupinu obično obuhvaćaju više sinonimnih izraza koji se mogu razlikovati u stilskoj vrijednosti, registru u kojemu se upotrebljavaju, prihvatljivosti, konotacijama i slično. Na prikaz određene društvene skupine u rječniku utječe i zastupljenost izraza koji se tiču načina života i iskustva karakterističnoga za njezine pripadnike. U kritičkoleksikografskim istraživanjima ističe se da su manjinske i podređene skupine često marginalizirane pri sastavljanju korpusa i odabiru natuknica (usp. npr. RUSSEL 2012; HORNSCHIEDT 2008).

Nadalje, stereotipi i stavovi mogu se ogledati i u leksikografskome opisu. Mogu proizlaziti iz građe iz koje se crpe podatci za rječnik ili odražavati perspektivu sastavljača rječnika. Naime, u korpusno utemeljenim rječnicima, kakvi su postali standard u suvremenoj leksikografiji, osnovni je kriterij za odabir građe čestoća pojavljivanja u korpusu. Međutim, stvarna jezična uporaba često nije korektna te se sporni sadržaji mogu pojaviti kao kandidati za rječničke natuknice (npr. pogrdni izrazi) ili za druge elemente leksikografskoga opisa (npr. kolokacije, primjeri). Kao što je spomenuto u uvodu, postavlja se pitanje kako pomiriti korpusne podatke i potrebu da se društvene skupine nepotrebno ne stereotipiziraju i ne

¹ <http://struna.ihjj.hr/naziv/stereotip/25414/#naziv> [15. 6. 2024].

prikazuju u negativnome svjetlu. To među ostalim ovisi i o odnosu rječnika prema korpusnoj građi na kojoj je utemeljen. S obzirom na odnos prema korpusu mogu se razlikovati *korpusno utemeljeni rječnici*, kod kojih se leksikograf služi korpusom, ali slobodno odlučuje što će od korpusnih podataka unijeti u rječnik, i *korpusom vođeni rječnici*, u kojima bi se trebali nalaziti samo podatci iz korpusa (usp. ŠTRKALJ DESPOT – MÖHRS 2015: 342).

Osim toga, pojave je moguće opisati iz različitih perspektiva te i sam leksikografski opis u manjoj ili većoj mjeri može ukazivati na predodžbe, vrijednosti i nejednakosti koje postoje u društvu. U kontekstu hrvatske leksikografije često je citiran primjer iz RHJ-a, u kojemu je muškarac određen kao „muška osoba”, a žena kao „ljudsko biće po spolu suprotno muškarcu, koje može rađati djecu i preuzeti glavnu brigu za uzgoj i odgoj djece”. Osim što je muškarac predstavljen kao apsolutna kategorija, a žena je određena u odnosu na muškarca, kao ključno žensko obilježje navodi se uloga žene kao majke, što se iz današnje perspektive može smatrati zastarjelim. O tome i sličnim primjerima govori Bratanić (2005) te napominje da treba razlikovati jezične činjenice od leksikografskih činjenica. Ako određeni stereotip ili nejednakost postoji u jeziku, to su jezične činjenice koje leksikograf treba opisati, a ne krivotvoriti. Međutim, leksikografska obrada takve predodžbe ne bi trebala osnaživati niti ih upotrebljavati pri opisu inače neutralnih natuknica.

Predodžbe o društvenim skupinama mogu se, dakle, iščitati iz različitih elemenata leksikografskoga opisa, kao što su odabir natuknica i značenja, oblikovanje definicija, uporaba stilskih odrednica i uporabnih napomena te odabir kolokacija i primjera. Slijedi nekoliko primjera iz hrvatskih rječnika.

U rječnicima su zabilježeni brojni izrazi koji u cijelosti ili u kojemu od svojih značenja odražavaju stereotipe i stavove. Primjerice, Pišković (2016) popisala je izraze za žene i muškarce zabilježene u hrvatskim rječnicima, od kojih su mnogi negativni. Nadalje, stereotipi koji se povezuju s pojedinim skupinama katkada su se osamostalili kao prenesena značenja. Tako je riječ *ciganin* u VRH-u u jednome od svojih značenja određena kao „POGR onaj koji je sklon sitnim prijevarama”. U tome slučaju možemo govoriti o jezičnoj činjenici, stereotipu koji postoji u jezičnoj uporabi. Brojni su, međutim, primjeri definicija u kojima stereotipi proizlaze iz perspektive sastavljača, odnosno načina na koji je što definirano. Tako je izraz *muška ruka* na HJP-u određen kao „muškarac koji u kući obavlja tipične poslove koji nisu za ženu”. U definiciji se, dakle, pretpostavlja postojanje muških i ženskih poslova.

Stereotipi i nejednakost mogu se ogledati i u kolokacijama i primjerima. Tako se, primjerice, uz natuknicu *žena*

u RHJ-u navode primjeri *blago od žene*, *javna žena*, *mi-jenjati žene kao košulje*, a u HJP-u podnatuknice *javna žena*, *laka žena*, *žena iz stripa*. Odabirom primjera i podnatuknica naglasak je stavljen na fizički izgled i seksualnost, dok natuknica *muškarac* u tim rječnicima nije oprimgjerena. Stereotipiziranje određenih profesija koje se može smatrati nepotrebnim za ilustraciju uporabe riječi pojavljuje se u primjerima uz natuknice *muškobanjast* i *ženskast* u VRH-u: *muškobanjasta policajka*, *Po svojim ženskastim i pomalo namještenim kretnjama mogao bi biti baletni plesač*.

Naposljetku, pogrdnost izraza povezanih s društvenim skupinama katkada nije naznačena ili je upotrijebljena preblaga stilska odrednica, primjerice *razgovorno* umjesto *pogrdno*, što se može tumačiti kao neosjetljivost na stereotipe i negativne stavove. Naprimjer, natuknica *peder* u osnovnome značenju, kad se odnosi na osobu homoseksualnoga usmjerenja, u RHJ-u i HJP-u označena je samo kao razgovorna, a ne i kao pogrdna, dok je samo u VRH-u označena kao razgovorna i pogrdna. S druge strane, riječ *tetka* u značenju ‘homoseksualac’ u VRH-u označena je kao žargonizam, a ne pogrdnica, a uz podnatuknicu s istim značenjem *topli brat* nema odrednice premda nije riječ o neutralnome izrazu.

3. Dobni stereotipi u društvu i jeziku

Starenje je sastavni dio života, no njegov tijek i učinci uvelike se razlikuju te skupine određene s obzirom na kronološku dob mjerenu u godinama proteklom od rođenja obuhvaćaju pojedince veoma različitoga fizičkog i psihosocijalnog stanja. Premda su neke predodžbe o dobnim skupinama motivirane procesima sazrijevanja i biološkoga starenja ili društvenim strukturama (postoji, primjerice, vremenski okvir za obvezno školovanje, rad i odlazak u mirovinu), mnoge od njih nisu primjenjive na sve ili većinu pripadnika pojedinih skupina te se mogu smatrati generaliziranjem. Nadalje, i sama podjela životnoga vijeka u razdoblja, a ljudi u dobne skupine, može se razlikovati s obzirom na kontekst ili pojedinca. Dok neki konteksti kao što su zdravlje ili znanstvena istraživanja zahtijevaju dobne kategorije jednoznačno određene rasponom godina, u svakodnevnoj se uporabi predodžbe o tome kad, primjerice, završava mladost i kad počinje starost mogu donekle razlikovati (usp. KALITERNA LIPOVČAN 2004: 80–82).

Kad je riječ o dobnim stereotipima, najizraženiji su negativni stereotipi o starijim osobama s obzirom na to da se na starost gleda negativno, kao na razdoblje opadanja fizičkih i mentalnih sposobnosti, a na stare ljude kao skupinu koja gubi svoju ulogu u društvu (CHASTEEN 2002). U Rusac i dr. (2013) daje se pregled predrasuda o starijim osobama koje se spominju u stranim i hrvatskim istraživanjima. Spominju se tri skupine predrasuda: pre-

drasude o karakteru starijih osoba (konzervativnost, čangrizavost, tvrdoglavost, zaboravnost), predrasude o korisnosti starijih osoba za društvo (manje sposobni od mladih, ne doprinose društvu, besposličare...) i predrasude o intelektualnim sposobnostima starijih osoba (smanjene intelektualne sposobnosti, sposobnost usvajanja novih znanja i vještina, zastarjelost njihova znanja...). Međutim, kao što navodi Schneider (2005: 467), skupina ljudi starijih od 60 godina prilično je heterogena. U šezdesetim godinama većina ljudi još uvijek radi i na vrhuncu je energije, iskustva i prihoda. U sljedećemu desetljeću većina je ljudi u mirovini i češće se suočava sa zdravstvenim problemima, dok se najnegativniji stereotipi uglavnom povezuju s ljudima starijim od 80 godina.

Iako se rjeđe spominju od stereotipa o starijim ljudima, a na mladost kao životno razdoblje gleda se pozitivnije nego na starost, postoje i negativni stereotipi o mladim ljudima. Primjerice, istraživanja u američkome kontekstu (usp. FRIEDMAN) pokazala su da im se pripisuje razmaženost, nedostatak poštovanja, neiskustvo i radikalno progresivna stajališta.

Istraživanja provedena na engleskoj jezičnoj građi pokazala su da je leksik koji se odnosi na starije osobe i koji se upotrebljava kad se o njima govori (npr. atributi) često negativan (npr. NUESSEL 2002). Također se pokazalo da se starije osobe najčešće spominju u negativnome kontekstu bolesti, nemoći, skrbi i slično, stoga izrazi kojima se na njih upućuje poprimaju negativne konotacije (MAUTNER 2007). U hrvatskome kontekstu lingvistička istraživanja o dobnim stereotipima i dobnoj diskriminaciji u jeziku rijetka su. Jedan je od rijetkih primjera rad M. Glušac i A. Mikić Čolić (2018) koji govori o načinima izricanja dobi u hrvatskome jeziku, a izricanje dobi dovedeno je među ostalim u vezu s načelno negativnim pogledom društva na starost i starenje.

U hrvatskome, kao i u drugim jezicima, postoji niz izraza kojima se može dati podatak o dobi. Oni obuhvaćaju precizno (*dvogodišnjak*, *tridesetdvogodišnja žena*) i približno izricanje dobi (*dijete*, *muškarac*, *starica*, *osoba srednjih godina*, *stariji gospodin*), jednorječne i višerječne izraze. Podatak o dobi može se također približno prenijeti i izrazima koji izražavaju kakvo drugo svojstvo koje se povezuje s određenom dobnom skupinom, npr. *školarac*, *student*, *umirovljenik* ili imenicama rodbinske semantike (*djed*, *baka*). Osobito je raznolik inventar izraza koji označuju starije osobe. S obzirom na to da su starenje i starost svojevrsan društveni tabu (SAPORTA 1991), u jeziku postoje brojni eufemizmi (*starija osoba*, *osoba starije životne dobi*, *senior*, *veteran*, *zlatne godine*, *treća životna dob*), ali i disfemizmi (*starkelja*, *babuskara*, *fosil*, *stari konj*, *stara kefa*). S postojanjem

različitih izraza za pojedine društvene skupine povezano je i pitanje preporučenoga izraza, a to je osobito slučaj s izrazima za stariju ili staru dob, koji su nerijetko opterećeni negativnim konotacijama. U hrvatskome se u javnoj komunikaciji najčešće upotrebljava komparativ *stariji*, poimeničeno ili s imenicama koje označavaju ljude (npr. *osoba*, *žena*, *gospodin*).

4. Leksikografska obrada u *Mrežniku*

U ovome poglavlju polazi se od opisa nekih izraza koji se odnose na dobne skupine u suvremenim hrvatskim rječnicima. Ukazuje se na njihove nedostatke te se predstavljaju načela i primjeri obrade takvoga leksika u *Mrežniku*.

4.1. Izrazi kojima se upućuje na starije osobe

Mnogi izrazi koji se odnose na dob i dobne skupine po obliku su višerječni izrazi. Stoga nije neobično što neki izrazi koji su česti u uporabi nisu zabilježeni u suvremenim hrvatskim rječnicima, u kojima su kao natuknice obrađene zasebne riječi. Međutim, mnogi od njih nisu zabilježeni ni pod natuknicama riječi od kojih su sastavljeni. Primjerice, neke su od natuknica koje se u VRH-u mogu pronaći potražiti se izrazi kojima se upućuje na stariju ili staru osobu prikazane u *tablici 1*. Kod pridjeva *star* navedena su samo značenja koja se odnose na ljude.

Iz navedenih primjera može se zaključiti da podatak o neutralnome nazivu za starije i/ili stare osobe u rječniku nije zabilježen, a slično je i u ostalim analiziranim rječnicima. Imenice kao što su *starac* i *starica*, koje su obrađene u rječnicima (*starica*, doduše, u većini rječnika nije obrađena kao zasebna natuknica, nego se spominje kao mocijski parnjak pod natuknicom *starac*), ne mogu se upotrebljavati za sve osobe koje su prešle granicu kronološke starosti (a koja se često postavlja već u 60. ili 65. godinu života) jer se za njih vezuju uglavnom negativne asocijacije u vezi sa starošću te su prototipno primjenjive na vrlo stare ljude s izraženim znakovima starenja kao što su bolest, nemoć, smanjena funkcionalnost i slično. To je jasno promotri li se, primjerice, definicija imenice *starac* u VRH-u: „muškarac koji ima mnogo godina, koji je u visokoj životnoj dobi” i osobito navedeni primjeri: *sijedi* / *oronuo* / *mudri* / *bolujući starac*; *Ovaj je vitez bio starac od 90 godina*. U današnje vrijeme velik broj ljudi starijih od 60 ili 65 godina samostalan je, očuvanih fizičkih i kognitivnih sposobnosti (usp. KALITERNA LIPOVČAN 2004: 82) te ih ne bi bilo prikladno nazivati starcima. Ostale imenice navedene u *tablici 1* većinom su imenice rodbinske semantike koje se u prenesenome značenju mogu odnositi na stare ljude općenito, bez obzira na rodbinsku povezanost. Takva je uporaba stilski obilježena te pripada razgovornomu

star	1) koji ima mnogo godina [<i>stara žena; star pas / čovjek / hrast; staro kljuse</i>] → mator (1), vremešan → mlad (1) 4) (odr.) koji je stekao veliko iskustvo (<i>stari vojnik</i>) → iskusan → neiskusan 8) (odr.) (u imeničkoj službi) ^{RAZG} a. (m, V jd.) prijatelj u izravnome oslovljavanju [<i>Stari, idemo na piće?</i>]; b. (ž, V jd.) prijateljica u izravnome oslovljavanju [<i>Stara moja, nemaš ti pojma što sam ja sve prošla.</i>]; c. (m) ^{ZARG} → otac [<i>Stari je otišao kad mi je bilo sedam godina.</i>]; d. (ž) ^{ZARG} → majka [<i>Dođi k meni. Stara neće biti doma.; Imaš guba staru!</i>]; e. (ž) ^{RAZG} stara žena [<i>Tražila te neka stara.</i>] 9) (mn) (u im. službi) stari ljudi [<i>borba starih i mladih; Naši su stari svašta prošli.</i>] → mladi (Navedena su samo značenja koja se odnose na ljude.)
starac	muškarac koji ima mnogo godina, koji je u visokoj životnoj dobi: [<i>sijedi / oronuo / mudri / bolujući starac; Ovaj je vitez bio starac od 90 godina.</i>] → čiča, djed (2) <i>mladi starac</i> = 1) starmali čovjek, onaj koji u mladosti pokazuje svojstva starosti, 2) krjepak čovjek u starosti, držeći
starica	<i>ž moc par</i> od starac; → baba (1), starka (1)
baka	1) majka jednoga od roditelja → baba (2), nona 2) → baba (1)
baba	^{RAZG} 1) žena u visokoj životnoj dobi, stara žena → baka (2), starica 2) ^{REG} → baka (1) 3) ^{POGR} općenito ženska osoba [<i>živjeti sam s babama</i>] 4) ^{PREN} a. čovjek bez čvrstine [<i>svi smo ispali babe</i>] → kukavica (1), slabić, b. brbljava osoba [<i>prava je baba</i>] → brbljavac, brbljavica
nona	^{REG, FAM} baka (1)
djed	1) očev ili majčin otac [<i>djed po ocu / po majci</i>]; → deda, dida, nono 2) ^{PREN} bilo koji stari čovjek [<i>Pitaj onoga djeda!</i>]; → starac 3) (mn) oni koji su nam prethodili → predci
deda	^{REG, RAZG} → djed (1)
dida	^{REG} → djed
nono	^{REG, FAM} → djed (1)
čiča	^{RAZG} → starac (1) [<i>Čiča Mata je dobro.; savjeti mudroga starog čiče</i>]

Tablica 1. Neke natuknice koje se odnose na stare osobe u VRH-u.

stilu, a neki od izraza mogu biti i pogrdni (usp. *baba*). O obilježnosti izraza rodbinske semantike kad se upotrebljavaju za upućivanje na starije osobe ili obraćanje govori se u potpoglavlju 4.2.

Pri obradi građe u *Mrežniku* nastoji se voditi računa o društvenoj odgovornosti. Kad je riječ o izrazima koji se odnose na društvene skupine, uzima se u obzir inventar izraza i njihova povezanost s društvenim kontekstom te uporabni aspekti kao što su kontekst uporabe, funkcija, prikladnost u određenoj situaciji i slično. U *Mrežniku* su tako obrađeni neki od izraza za starije osobe koji su česti u uporabi, no u drugim rječnicima nisu zabilježeni, među ostalim komparativ *stariji* i izrazi kao što su *starija osoba* i *osoba starije (životne) dobi*.

U okviru natuknice *star* zabilježena je uporaba komparativa *stariji* u dvama značenjima: 1) „Stariji od koga ili čega drugog je koji u odnosu na njega dulje živi ili postoji.” i 2) „Stariji je koji se približava starosti ili je u nju ušao.” Uz drugo je značenje u napomeni objašnjena činjenica da nije riječ o pravome komparativnom značenju, nego se komparativ upotrebljava za govor o starim

ljudima na uljudan i društveno osjetljiv način²:

U ovome značenju komparativ *stariji* nema pravo komparativno značenje (značenje veće starosti), nego označava osobu/generaciju koja još nije zašla u starost (npr. *Moraš shvatiti da smo mi većinom stariji ljudi koji nemaju potrebe praviti se da im divljaju hormoni.*) ili se upotrebljava kao društveno prihvatljiviji izraz od izraza *stari ljudi / stare osobe* (npr. *Starije osobe postaju slabije pokretne i ovisne o pomoći bližnjih.*).

Uz komparativ *stariji* upotrebljavaju se različite imenice kao što su *osoba, građanin, žena, muškarac, gospođa, gospodin* ili se *stariji* pojavljuje u sklopu nesročnoga atributa u izrazu *osoba starije (životne) dobi*. Osobito se ističu izrazi *starija osoba* i *osoba starije (životne) dobi*, koji su uobičajeni u javnoj komunikaciji (npr. u domeni zdravstva, skrbi, politike, zakonodavstva, u stručnim i znanstvenim tekstovima). Stoga je izraz *starija osoba* obrađen kao podnatuknica pod natuknicom *osoba*. Određen je kao „osoba koja se približava starosti ili je u nju ušla”, a kao sinonim naveden je izraz *osoba starije (životne) dobi*. Odnos među tim izrazima i podatci o njihovoj uporabi koji se mogu iščitati iz korpusa (kontekst uporabe i čestota) također su objašnjeni u uporabnoj na-

² Više o strukturi rječničkoga članka i uporabnim napomenama u *Mrežniku* v. u Hudeček – Mihaljević (2024a: 15–29).

pomeni koja glasi:

Izraz *starija osoba* upotrebljava se kao društveno prihvatljiviji izraz od izraza *stari ljudi* / *stare osobe* (npr. *Starije osobe postaju slabije pokretne i ovisne o pomoći bližnjih.*). Stoga se upotrebljava u javnome kontekstu, npr. u domeni skrbi (*dom za starije i nemoćne osobe*), u pravnim (*Zakon o nacionalnoj naknadi za starije osobe*), stručnim i znanstvenim tekstovima. U tome značenju na sličan se način upotrebljava se i izraz *osoba starije životne dobi*. U odnosu na neutralni izraz *starija osoba* izraz *osoba starije životne dobi* obilježen je dodatnom uljudnošću te je čest u naslovima, dok je u uporabi općenito češći kraći izraz *starija osoba*.

U *Mrežniku* se katkada navodi podatak o preporučeno- me izrazu za pojedinu društvenu skupinu. To može biti korisno u slučajevima kad je nepreporučeni izraz čest u svakodnevnoj uporabi (npr. *gluhonijem, invalid*). Takva preporuka donosi se i u okviru natuknica *starac* i *stari- ca*. U uporabnoj napomeni objašnjava se njihova nega- tivna konotiranost i upućuje na neutralnije izraze:

U uporabi postoji više izraza kojima se označava osoba u visokoj životnoj dobi. Imenice *starac* i *starica* odnose se na vrlo stare osobe te se najčešće asocijativno povezuju s bolešću, nemoći, oronulošću i slično, dakle imaju naglašeno negativno konotativ- no značenje. Zbog toga nisu prikladni kao opći izrazi za upući- vanje na tu društvenu skupinu. U službenoj komunikaciji upotre- bljavaju se izrazi *starija osoba* (*Međunarodni dan starijih osoba, Klub za starije osobe Mariška, dom za starije i nemoćne osobe*), *osoba starije (životne) dobi* (*Program poboljšanja kvalitete ži- vota osoba starije životne dobi*), *stariji građanin* (*Stariji građani imaju besplatan prijevoz.*). Neutralni su nazivi za pojedinačne pripadnike te dobne skupine *stariji muškarac* i *starija žena* te uljudni *stariji gospodin* i *starija gospođa*.

Mnogi figurativni i eufemistični izrazi koji se odnose na staru ili stariju dob također su po sastavu višerječni izrazi i kao takvi nisu navedeni kao natuknice u rječni- cima. Neki od njih mogu se pronaći kao podnatuknice ili primjeri pod odgovarajućim jednorječnim natuknicama. Primjerice, u VRH-u je natuknica *dob* oprimjerena ovim kolokacijama: *mlađa / srednja / zrelija / staračka / po- odmakla / treća dob*. Međutim, popis je nepotpun i česti izrazi kao što su *starija dob* ili *zlatna dob* nisu nave- deni. Sličan eufemističan izraz *zlatne godine* zabilježen je samo u značenju ‘godine u kojima vlada obilje, koje prati rast i razvoj svega’, a ne i kao sinonim za staru/ stariju dob.

Zlatna dob, treća dob i četvrta dob primjeri su eufemi- stičnih izraza kojima se izbjegava izravno spominjanje starosti. Međutim, korpusni podatci pokazuju da se razlikuju po učestalosti, kontekstu u kojemu se upotreblja- vaju, konotacijama, a djelomično i s obzirom na dobnu skupinu na koju se odnose. *Treća dob* često se odno- si na razdoblje nakon umirovljenja koje pretpostavlja završetak poslovnih i obiteljskih obaveza i mogućnost kvalitetnoga provođenja vremena, bavljenja interesima i uživanja u životu (KUZMA i dr. 2018: 380–381). Me- đutim, nalaze se i primjeri u kojima je riječ o više ili manje negativnim aspektima starenja (*Tijekom ove go-*

dine nastoji se podići svijest o problemima treće dobi i najboljim načinima njihovog rješavanja., primjer iz hrWaC-a). S obzirom na pozitivne konotacije pridjeva *zlatan* izraz *zlatne godine* obično se upotrebljava kad se žele naglasiti prednosti toga životnog razdoblja (*Na- glasivši kako bi umirovljenici vrijeme svoje ‘zlatne dobi’ trebali što aktivnije iskoristiti, rekao je da su mnogi to svoje životno razdoblje iskoristili kako bi krenuli studi- rati, učiti strane jezike ili glumu te su time pokazali da ‘zlatna dob’ može biti predivna.*, primjer iz hrWaC-a) te se upotrebljava u imenima udruga (*Udruga umirov- ljenika Zlatna dob*), manifestacija (*Zlatna dob osvaja računalo*), umjetničkih skupina, smještajnih objekata namijenjenih starijim osobama i slično. S druge strane, izraz *četvrta dob* negativno je konotiran i upotrebljava se većinom u stručnim i službenim tekstovima kako bi se označila duboka starost, životno razdoblje obilježe- no slabljenjem, obolijevanjem i gubitkom samostalnosti (MUDROVČIĆ 1997: 193–194).

Budući da je riječ o izrazima sličnoga značenja kojima se naglašavaju različiti aspekti starenja, razliku u njiho- vu značenju trebalo bi navesti u rječniku. U *Mrežniku* su sva tri izraza zabilježena kao podnatuknice pod natukni- com *dob*. Definicije su oblikovane tako da jasno prika- zuju razlike među izrazima u značenju i konotacijama:

- *treća dob*: razdoblje u ljudskome životu nakon umirovljenja
- *četvrta dob*: posljednje razdoblje u ljudskome životu prije smrti obilježeno slabljenjem, obolijevanjem i gubitkom sa- mostalnosti
- *zlatna dob*: razdoblje u ljudskome životu nakon umirovlje- nja u kojemu se osoba može posvetiti interesima i neoptere- ćeno uživati u životu.

Odnos među tim izrazima sličnoga značenja i tipičan kontekst njihove uporabe također su objašnjeni u upo- rabnoj napomeni:

Izrazi *treća dob, četvrta dob i zlatna dob* eufemistični su izrazi koji se odnose na stariju dob i starost. Izrazi *treća dob i zlatna dob* odnose se na razdoblje nakon umirovljenja kad su mnogi lju- di i dalje aktivni. Osobito se izraz *zlatna dob* upotrebljava kako bi se naglasile prednosti toga životnog razdoblja. Izraz *četvrta dob* upotrebljava se većinom u stručnim tekstovima kako bi se označilo posljednje životno razdoblje koje je za razliku od aktiv- ne starosti obilježeno negativnim pojavama kao što je propada- nje i ovisnost o drugima.

4.2. Pragmatički podatci

Pragmatički podatci u rječnicima — podatci o uporabi riječi — mogu se odnositi na različite aspekte jezične uporabe kao što su komunikacijska funkcija, jezični i izvanjezični kontekst ili izvanjezično (enciklopedijsko) znanje³. Takvi podatci sastavni su dio pravilne uporabe riječi te kao takvi mogu biti važni korisnicima rječnika,

³ Za različite pristupe pragmatičkim podatcima u leksikografiji v. npr. LEECH – THOMAS 1987; ZGUSTA 1988; PRITCHARD 1999; BURKHANOV 2003; WANG 2015; KARLIĆ – BARČOT 2021.

no u hrvatskim jednojezičnim rječnicima rijetko se navode (PRITCHARD 1999). Podatci o uporabi mogu biti sadržani u različitim elementima leksikografskoga opisa: odrednicama, definicijama, primjerima ili uporabnim napomenama. U nastavku će se prikazati nekoliko primjera uporabnih osobitosti koje nisu zabilježene u hrvatskim rječnicima na primjeru izraza kojima se oslovljavaju osobe određene dobi. Osim toga, ukazat će se na neusustavljenost uporabe stilskih odrednica i na potrebu njihova usklađivanja s korpusnim podatcima o uporabi riječi.

Oslovljavanje ovisi o jezičnim i društveno-kulturnim konvencijama i određuje odnos među sudionicima komunikacije. O dobnoj diskriminaciji koja se odražava u načinu oslovljavanja u engleskome među ostalim govori Nuessel (2002: 760–761). Kao jedan od neprimjerenih načina obraćanja navodi izraze koje djeca upotrebljavaju pri obraćanju bakama i djedovima (*gramps, granny*). Takva je uporaba osobito česta u zdravstvenim ustanovama i ustanovama za skrb o starijim osobama, a budući da inače pretpostavlja bliskost među sudionicima komunikacije, može imati patronizirajući i infantilizirajući učinak.

Uporaba izraza rodbinske semantike pri obraćanju starijim osobama s kojima govornik nije u rodbinskome odnosu potvrđena je i u hrvatskome. Sljedeći primjeri preuzeti su iz *hrWaC*-a: *Kad sam je maknula sa ceste (...) pitam je: 'pa bako kud ste vi krenuli??', 'Otkud vi mene znate dida'.. pitam ja njega*. Zanimljiva je uporaba neformalnoga načina obraćanja riječima *bako, dida* uz formalno i uljudno drugo lice množine. Iako namjera govornika nije nužno poniziti sugovornika, takvo obraćanje odražava nejednakost i može se doživjeti kao uvredljivo (usp. TEŠUJA). O mogućnoj uvredljivosti takvih izraza svjedoči i ovaj citat iz *hrWaC*-a:

Novinari zaista puno puta omalovažavaju žene u svojim prilozi-
ma i u novinama i na televiziji, pa se tako gotovo uvijek svaka
starija žena oslovljava sa baka. Pa ako ima i sto godina, mislim
da je vrlo uvredljivo i bezobrazno takvo oslovljavanje. Već sa
vrata mlada novinarka viče: 'Bako, kako ste? Evo, došli smo
vam čestitati rođendan.' A dotična gospođa dosad je bila ugledna
liječnica ili nešto drugo, sa svojim imenom i prezimenom a sad
je najednom postala baka i to svima.

Riječi *baka* i *dida/deda* mogu se upotrebljavati i za upućivanje na starije osobe općenito. Međutim, dok je takva uporaba zabilježena u nekim rječnicima (usp. *tablicu 1* za primjere iz VRH-a), uporaba tih izraza pri oslovljavanju i njihov učinak na sugovornika ne spominju se. Iznimka je rječnik V. Anića (1998), u kojemu se spominje uporaba riječi *baka* za obraćanje starijoj ženskoj osobi, no bez podatka o mogućoj uvredljivosti takva oslovljavanja: „1) hip. od baba (1), 2) *etnol. reg.* za obraćanje starijoj ženskoj osobi”.

Ti su se uvidi uzeli u obzir pri obradi građe u *Mrežniku*. Primjerice, za imenicu *deda*, uz značenje ‘majčin ili očev otac’, uvedeno je i poopćeno: „*razg.* Deda je muškarac koji ima mnogo godina, koji je u visokoj životnoj dobi”. Oprimjerena je uporaba za upućivanje na starijega muškarca: *Neki je deda u tramvaju stalno prigovarao*. i uporaba pri oslovljavanju: *Deda, pazite malo kamo idete!* Naposljetku, pragmatički podatci o namjeri govornika, utjecaju na sugovornika i uputa o uljudnome načinu oslovljavanja starijih osoba navedeni su u uporabnoj napomeni:

U neformalnim situacijama starije osobe katkad se oslovljavaju riječima *baka* i *deda/dida*. Premda govornici te izraze često upotrebljavaju s dobrom namjerom, primjerice kako bi postigli bliskost sa sugovornikom, oni se mogu doživjeti kao nedostatak poštovanja. U uljudnome obraćanju osobama bez obzira na dob trebalo bi upotrebljavati izraze kao što su *gospodin* i *gospođa*.

Mlada dob i stereotipna obilježja koja joj se katkada pripisuju, poput nezrelosti, neiskustva ili arogancije, također mogu biti osnova za diskriminaciju, omalovažavanje ili ponižavanje sugovornika. To se manifestira u obraćanju s pomoću izraza za mlade osobe i djecu kao što su *balavac, derište* ili *mali*. Riječ *balavac* određena je u VRH-u kao „mlada, nezrela i nedorasla osoba”. Obilježena je kao pogrdna, no nije naveden primjer uporabe pri obraćanju. S druge strane, uporaba pri obraćanju zabilježena je u VRH-u i HJP-u za pridjev *mali* u značenju ‘mali dječak’. Međutim, u rječnicima se ne navodi podatak o stavu govornika ni mogućoj reakciji sugovornika. Takva je uporaba obilježena kao familijarna, što ukazuje na bliskost među sudionicima, no taj se izraz također može upotrebljavati za omalovažavanje sugovornika, osobito kad se njime oslovljava odrasla osoba. To se može naslutiti u sljedećemu primjeru iz *hrWaC*-a: *Slušaj mali, imaš 24 sata da makneš ovu ogradu, inače ću dovest svoje dečke i srušit je, a tebi iščupat glavu s ramena*. Takvi primjeri pokazuju ovisnost značenja i funkcije o kontekstu uporabe i potrebu revidiranja rječničkih opisa izraza za osobe određene dobi u skladu s korpusnim podatcima.

Navedeni primjeri povezani su s problemom opisa pogrdnoga leksika i leksika koji se može doživjeti kao uvredljiv. Uvredljivost izraza može, dakle, proizlaziti iz namjere govornika da o kome kaže što negativno, primjerice odabirom pogrdnoga izraza umjesto neutralnoga može se izraziti negativan stav prema referentu, ili iz reakcije sugovornika ili slušatelja na određeni izraz⁴. Oba tipa uvredljivosti trebala bi se uzeti u obzir pri izradi društveno odgovornoga rječnika, a odluka o tome

⁴ Za leksik koji se odnosi na društvene skupine karakteristično je da se riječi i izrazi katkada mogu doživjeti kao uvredljivi čak i kad namjera govornika nije izreći pogrdu. Primjerice, uvredu mogu izazvati izrazi koji odražavaju kakvu predrasudu o kojoj društvenoj skupini (npr. *bapske priče, bapski lijek*). U skladu s tim Schutz (2002) razlikuje izravnu i neizravnu uvredljivost leksičkih jedinica.

hoće li se na njih ukazati i kako može ovisiti o raznim čimbenicima kao što je vrsta rječnika, stupanj uvredljivosti i slično.

U hrvatskim rječnicima podatci o utjecaju na sugovornika gotovo u potpunosti izostaju (usp. LAZIĆ – MIHALJEVIĆ 2021a). Međutim, ni podatci o izravnoj uvredljivosti ne bilježe se sustavno. Primjer toga nalazi se u natuknici *baba* u VRH-u, prikazanoj u *tablici 1*. Ondje je riječ označena kao pogrдна samo kad se odnosi na žensku osobu neovisno o dobi, a u značenju ‘stara (starija) žena’ samo kao razgovorna, što može ukazivati na veću toleranciju prema dobnim stereotipima i diskriminaciji u odnosu na rodne. Naime, korpusni podatci pokazuju da se riječ *baba* često upotrebljava kao pogrдна kad se odnosi na stariju ženu. To dolazi do izražaja usporedi li se ovaj primjer iz *hrWaC*-a: *Izgleda kao neka stara baba. Mora da je frizer gadno zabrljao kad joj je birao boju jer se ne može odrediti koja je.* s primjerom uporabe riječi *baka*: *Ni na pošti ni u dućanu neću se buniti ako mi se pregura neka stara baka, što mi se često događa, a kamoli kod doktora.* U *Mrežniku* je riječ u obama značenjima označena kao pogrдна, a dodana im je i uporabna napomena koja glasi:

Riječ *baba* u pogrđnome značenju upotrebljava se u naglašeno podcjenjivačkome i pogrđnome kontekstu i u govoru mržnje.

4.3. Kolokacije i primjeri uporabe

Kolokacije i primjeri uporabe također mogu odražavati stereotipne predodžbe i stavove koji postoje u društvu. U korpusno utemeljenome rječniku ti bi podatci trebali prikazivati tipičnu uporabu riječi kakva je potvrđena u korpusu. Međutim, pridjevni kolokati mogu ukazati na obilježja koja se stereotipno pripisuju pripadnicima pojedine društvene skupine, a glagolski na ponašanje, aktivnosti i slično. Takve predodžbe i stavovi mogu biti sadržani i u primjerima.

Suvremeni hrvatski rječnici većinom su tiskani ili se temelje na tiskanim izdanjima te zbog prostornoga ograničenja sadržavaju samo kolokate i kraće primjere, a uz neke natuknice primjeri uporabe ne navode se. Kolokati i primjeri uz natuknice povezane sa starijim osobama uvelike se odnose na negativne aspekte starenja i nepoželjne osobine koje se povezuju sa starim ljudima. Primjerice, atributi koji se u VRH-u navode uz imenicu *starac* većinom označuju fizičko propadanje (*stari, bolujući*), uz pozitivan stereotip *mudri*. Uz pridjev *starački* navode se ovi primjeri: *starački dom / hod, staračka bolest*. Pridjev *bablji* oprimjeren je kolokatima koji se većinom odnose na nepoželjne ili nisko vrednovane aktivnosti i ponašanja kao što su *brbljanje, kuhanje, bajke, slutnje, tlapnje, jezik, posao*. Treba, međutim, imati na umu da su te natuknice negativno konotirane, pa nije neobično da se upotrebljavaju u negativnome kontekstu.

Eufemistični i pozitivnije vrednovani izrazi kao što su *treća dob, veteran, senior* većinom nisu potkrijepljeni primjerima.

Kao što je spomenuto, u korpusno utemeljenome rječniku popis kolokata trebao bi u načelu odražavati korpusne podatke. Kolokacijski profil imenice *starac* u *hrWaC*-u (*prikaz 1*) pokazuje da i ondje prevladavaju negativni kolokati koji se odnose na bolest, propadanje (*ishlapio, nemoćan, oronuo, senilan*), nepoželjne karakterne osobine (*čangrizav*), osamljenost (*nesretan, osamljen*) i slično. Među pridjevnim kolokatima rjeđe se pojavljuje i pokoji pozitivan kao što je *mudar* ili *vitalan*.

Premda se izraz *starija osoba* upotrebljava kao društveno prihvatljiviji i neutralan izraz za tu dobnu skupinu te se može odnositi i na osobe koje su tek na pragu starosti, kolokati s kojima se supojavljuje također većinom pripadaju domenama bolesti, skrbi, drugih osjetljivih društvenih skupina i slično (*prikaz 3*). Česte su koordinirane konstrukcije, primjerice *starije i (nemoćne, bolesne, invalidne, osamljene, nepokretne, nezaposlene, dementne, siromašne, hendikepirane, socijalno ugrožene) osobe*.

Kolokacije u *Mrežniku* u načelu odražavaju korpusne podatke, uz iznimku da se ne navode uvredljivi primjeri⁵. Primjerice, promotre li se glagolski kolokati uz imenice *starac* i, osobito, *starica* (dio kolokata imenice *starac* odnosi se na njezin množinski oblik *starci* u značenju ‘roditelji’) na *prikazu 1* i *prikazu 2*, može se primijetiti da dominiraju vrlo negativni kolokati iz domene fizičkoga nasilja. Takvi se kolokati izostavljaju ne samo zbog svoje semantike nego i zbog toga što se njihova visoka zastupljenost može dovesti u vezu s tipom korpusa; naime, u mrežnome korpusu velik udio imaju portal, koji uključuju izvještavanje o zločinima.

Budući da je riječ o mrežnome rječniku u kojemu ne postoji prostorno ograničenje, kolokacijski blok sastavni je dio rječničkih članaka. U njemu se donose najčešći i karakteristični kolokati riječi⁶ izdvojeni na temelju korpusnih podataka i razvrstani u skupine prema sintaktičkome obrascu (npr. pridjev + imenica, imenica u funkciji subjekta + glagol, glagol + imenica u funkciji objekta). Skupine kolokata uvode se pitanjima. Na temelju korpusnih podataka uspostavljen je ovaj kolokacijski blok za podnatuknicu *starija osoba*:

Kakva je starija osoba? dementna, nepokretna, nezaposlena, osamljena, siromašna

⁵ O problemima u vezi s kolokatima riječi koje označavaju pripadnike društvenih skupina koji su se pojavili pri radu na *Mrežniku* v. npr. MIHALJEVIĆ 2018: 213–215; HUDEČEK – MIHALJEVIĆ 2020: 91; HUDEČEK – MIHALJEVIĆ 2024b.

⁶ Pri odabiru kolokata za *Mrežnik* na temelju korpusnih podataka u programu *Sketch Engine* kombinira se mjera jačine kolokacije (*score*) i apsolutni broj potvrda (*frequency*).

kakav?	subjekt_od	koga-što
senilan 107 8.8 ... senilni starac	sjediti 77 6.5 ...	žicati 56 8.7 ...
nemoćan 179 8.5 ...	prolupati 25 6.4 ... Kad starci prolupaju	ubijati 165 7.8 ...
sijed 79 8.0 ... sijedi starac	umirati 50 6.3 ... starci umiru	klati 25 7.7 ... klali starce
oronuo 65 7.9 ... oronuli starac	umrijeti 60 6.2 ...	nagovoriti 42 7.7 ...
čangrizav 47 7.7 ... čangrizavog starca	kupiti 74 6.0 ...	pobiti 44 7.1 ...
mudar 117 7.5 ... mudri starac	loviti 37 6.0 ...	upitati 27 6.9 ... upita starca
ishlapjeli 35 7.4 ... ishlapjeli starac	skužiti 28 5.8 ...	nažicati 10 6.7 ...
bradat 35 7.0 ... bradatog starca	pustiti 32 5.8 ...	nagovarati 12 6.4 ...
vitalan 58 6.8 ... vitalni starac	otići 85 5.8 ... starci odu	pitati 98 6.2 ...
osamljen 27 6.6 ...	spavati 42 5.8 ...	masakrirati 8 6.1 ...
nesretan 116 6.6 ...	financirati 42 5.8 ... starci financiraju	ubiti 74 6.1 ...
umoran 43 6.5 ...	preminuti 20 5.7 ... starac je preminuo	kti 7 6.0 ...

Prikaz 1. Neki pridjevni i glagolski kolokati imenice *starac* u *hrWaC*-u poredani po jačini kolokacije (*score*) u *Sketch Engineu*.

kakav?	subjekt_od	koga-što
nepokretan 44 7.6 ... nepokretna starica	preminuti 14 6.4 ...	zadaviti 8 7.4 ...
pogubljen 16 7.5 ... pogubljenju staricu	zadobiti 12 6.3 ... Starica je zadobila	silovati 29 7.4 ...
osamdesetogodišnji 15 7.4 ...	osmjehnuti 5 6.1 ...	opljačkati 22 7.0 ...
sirot 27 7.1 ... sirote starice	uzdisati 5 5.9 ...	izmasakrirati 5 7.0 ...
nemoćan 52 7.1 ...	umrijeti 33 5.7 ...	zaklati 6 6.8 ...
nesretan 142 7.0 ... nesretna starica	stradati 17 5.5 ...	pregaziti 12 6.7 ... pregazio staricu
vitalan 48 6.9 ... vitalna starica	pustiti 13 5.2 ...	politi 6 6.4 ...
bespomoćan 14 6.7 ... bespomoćne starice	stisnuti 5 5.2 ...	pretući 6 6.3 ...
senilan 11 6.6 ... senilna starica	sjediti 21 5.0 ...	ubiti 78 6.2 ... ubio staricu
ubog 11 6.6 ...	povjerovati 5 5.0 ...	zateći 11 5.9 ...
oronuo 12 6.4 ... oronule starice	ispričati 9 5.0 ...	usmrtiti 5 5.9 ...
preplašiti 10 6.3 ...	preživjeti 10 4.9 ...	pokrasti 6 5.8 ...

Prikaz 2. Neki pridjevni i glagolski kolokati imenice *starica* u *hrWaC*-u poredani po jačini kolokacije (*score*) u *Sketch Engineu*.

kakav?		
nemoćan	2,962	11.6 ...
bolesan	404	7.8 ...
invalidan	85	6.8 ...
odrasao	109	5.9 ...
osamljen	40	5.8 ...
nepokretan	41	5.7 ...
pokretan	55	5.6 ...
nezaposlen	41	5.1 ...
dementan	22	5.0 ...
siromašan	54	5.0 ...
hendikepiran	21	4.9 ...
ugroziti	37	4.8 ...
▼		
subjekt_od		
bolovati	7	5.1 ...
suočavati	6	4.9 ...
patiti	11	4.5 ...
primati	12	4.0 ...
živjeti	51	4.0 ...
uzimati	12	3.7 ...
osjećati	13	3.5 ...
odlučivati	6	3.2 ...
ostanuti	8	3.1 ...
jesti	6	3.1 ...
smjeti	14	2.4 ...
pokazati	11	1.9 ...
▼		

koordinacija			koordinacija		
"star"			"osoba"		
nemoćan	2,753	12.6 ...	kroničan	50	8.5 ...
umirovljenik	279	9.7 ...	rekonvalescent	8	7.7 ...
bolesan	190	8.6 ...	tjelesno	16	7.6 ...
invalidan	51	8.4 ...	invalid	31	7.6 ...
bolesnik	61	7.7 ...	umirovljenik	23	6.7 ...
osamljen	24	7.2 ...	bolesnik	19	6.7 ...
invaliditet	28	7.0 ...	beskućnik	6	6.4 ...
odrasao	58	6.8 ...	trudnica	11	6.2 ...
invalid	30	6.8 ...	srčan	9	5.9 ...
hendikepiran	16	6.7 ...	socijalno	6	5.6 ...
trudnica	25	6.6 ...	nemoćan	16	5.6 ...
sredovječan	13	6.4 ...	medicinski	10	4.8 ...
▼			▼		
koga-što					
oboljeti	7	7.9 ...			
pogađati	21	6.0 ...			
zahvaćati	8	5.8 ...			
posjećivati	9	4.8 ...			
pomagati	7	4.0 ...			
posjetiti	9	2.7 ...			
živjeti	6	2.4 ...			
vidjeti	19	1.1 ...			
trebati	9	0.9 ...			
koristiti	8	0.2 ...			

Prikaz 3. Neki pridjevni i glagolski kolokati izraza *starija osoba* u *hrWaC*-u te kolokati koji se s tim izrazom pojavljuju u odnosu koordinacije poredani po jačini kolokacije (*score*) u *Sketch Engine*.

Što starija osoba može? bolovati, patiti, primati (mirovinu, potporu), osjećati se (usamljeno), suočavati se (s problemima), živjeti (sama, u domu)

Što se sa starijom osobom može? olakšati joj (kretanje, život), pomoći joj, posjećivati je, ustati joj se (u tramvaju) *razg.*; (o bolestima, u množini:) pogađati ih

Koordinacija: odrasle i starije osobe, starije i bolesne osobe, starije i invalidne osobe, starije i nemoćne osobe; starije osobe i djeca, starije osobe i invalidi, starije osobe i kronični bolesnici, starije osobe i trudnice, starije osobe i umirovljenici

U imenima: Dom za starije i nemoćne osobe Novigrad, Klub starijih osoba Vežica, Međunarodni dan starijih osoba, Nacionalno vijeće za umirovljenike i starije osobe

Jasno je da popis kolokata u nekoj mjeri prikazuje tu dobnu skupinu negativno, što je posljedica društvene i jezične činjenice da se o starijoj dobnoj skupini uglavnom govori u tim kontekstima. Primjeri za *Mrežnik* također su preuzeti iz korpusa. Premda bi i oni trebali odražavati uobičajenu uporabu, pri njihovu odabiru leksikograf ima nešto veću slobodu u usporedbi s odabirom kolokata, koji se temelji na statističkim podacima o supojavljanju riječi. Primjerice, u korpusima koji se

upotrebljavaju kao izvor građe za *Mrežnik* dobro su potvrđeni i primjeri koji se tiču aktivnoga starenja, a ne samo primjeri u kojima su starije osobe prikazane kao bolesne, ovisne i pasivne. Za *Mrežnik* se nastoje birati primjeri koji su neutralni i ne stigmatiziraju nepotrebno pripadnike pojedinih društvenih skupina. Tako je izraz *starija osoba* ilustriran trima primjerima kojima je prikazana njegova uporaba za upućivanje na dobnu skupinu u cjelini ili na pojedinca, a primjeri se odnose na službenu komunikaciju o starijim osobama (*Referentni centar Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi Hrvatske za zaštitu zdravlja starijih osoba izradio je upozorenje rizika za starije osobe u Hrvatskoj radi niskih temperatura zraka.*), aktivno starenje (*Ako ste starija osoba i malo se krećete, započnite sa redovitim hodanjem, tako da se vratite u dobru kondiciju.*) i moguć društveni doprinos pripadnika te dobne skupine (*Cilj je projekta razvijanje prijateljskog odnosa između starijih i djece, odnosno da se starije osobe i dalje osjećaju korisnima u našem društvu, da ih djeca prihvaćaju kao osobe od kojih mogu puno naučiti te da se na ovaj način razvijaju*

socijalne vještine komuniciranja između različitih generacija.). Osim što su time oprimpjereni različiti konteksti u kojima se izraz upotrebljava, prikazani su i različiti aspekti života u starosti umjesto stereotipne predodžbe o starijim osobama kao pasivnima, nemoćnima i beskorisnima za društvo.

Naposljetku, društvena percepcija starenja i dobnih skupina može se sagledati i iz perspektive roda/spola. Primjerice, istraživanja su pokazala da se percepcija muškoga i ženskoga starenja razlikuje kao posljedica različitih društvenih očekivanja od muškaraca i žena (MUDROVČIĆ 1997: 198). Prepletanje dobnih i rodnih stereotipa prisutno je, primjerice, u primjerima uz natuknice *dječak* i *djevojčica* u VRH-u. Primjeri se mogu tumačiti kao odraz različitih očekivanja društva od ženske i muške djece (poslušnost i čednost s jedne strane te iskustvo i razmišljanje s druge) i iz današnje perspektive djeluju zastarjelo: *Bila je vrlo dobra i čedna djevojčica.; Još kao dječak stjecao je prva životna iskustva i postavljao prva pitanja o smislu života.*

U *Mrežniku* se pri obradi građe općenito vodi računa o rodnoj jednakosti⁷. Kao i kad je riječ o drugim društvenim skupinama, pri odabiru primjera u *Mrežniku* nastoje se izbjeći stereotipi. Za natuknice *dječak* i *djevojčica* navode se ovi neutralni primjeri:

dječak:

Naši učenici su svojim odnosom prema dječaku iz Nigerije pokazali vrlo visoku razinu tolerancije i spremnost na prihvaćanje drukčijeg.

U Rijeci u Dvorani Mladosti održano je prvenstvo Hrvatske u konkurenciji dječaka i djevojčica.

djevojčica:

Cijepljenje se preporučuje djevojčicama i ženama od 9 do 26 godina.

Više nisam djevojčica i svjesna sam koliko je realna ljubav drukčija od one u bajkama uz koje sam odrasla.

5. Zaključna razmatranja

U radu su na primjeru leksika koji se odnosi na dob i dobne skupine prikazani neki problemi u vezi s opisom leksika povezanoga s društvenim skupinama u hrvatskim rječnicima i rješenja koja se primjenjuju u *Hrvatskome mrežnom rječniku* – *Mrežniku*, novome mrežnom jednojezičnom rječniku hrvatskoga jezika. Odabir društvene kategorije dobi motiviran je činjenicom da prikaz dobnih skupina još nije istražen na građi hrvatskih rječnika.

U rječnicima su među ostalim uočeni ovi problemi: 1) mnogi izrazi — osobito višerječni — nisu obrađeni, 2) nisu navedeni pragmatički podatci kao što su kontekst

uporabe i prikladnost izraza u određenoj situaciji, 3) stil-ska vrijednost (npr. pogrdnost) izraza donekle je naznačena, no ne posve dosljedno i 4) obrada nekih natuknica odražava stereotipne predodžbe o osobama određene dobi.

Polazeći od uočenih problema, u *Mrežnik* su uvršteni razni izrazi kojima se upućuje na dobne skupine, od kojih mnogi nisu obrađeni u drugim hrvatskim jednojezičnicima. Razlike među sličnim izrazima u značenju, konotacijama, kontekstu uporabe i slično objašnjene su u uporabnim napomenama. Osobita pozornost posvetila se pragmatičkim podatcima, koji se u hrvatskim rječnicima rijetko navode. U vezi s tim istražena je i opisana, primjerice, uporaba pojedinih izraza za oslovljavanje starijih i mlađih osoba, njihova funkcija i utjecaj na sugovornika. Odabir kolokacija i primjera dijelom je uvjetovan korpusnim podatcima o tipičnoj uporabi riječi, koji osobito u slučaju starijih osoba uvelike odražavaju stereotipe i negativan pogled društva na starenje. Međutim, vodilo se računa o tome da se ne navode kolokacije izrazito uvredljivoga sadržaja te su se nastojali odabrati neutralni primjeri i primjeri koji odražavaju različite kontekste uporabe i perspektive, pa su među ostalim u *Mrežnik* uvršteni i primjeri koji prikazuju aktivno starenje, koji su u drugim hrvatskim rječnicima vrlo rijetki. Pri obradi građe vodilo se računa o razlikovanju jezičnih i leksikografskih činjenica: premda jezična uporaba nije uvijek korektna, leksikografskim postupcima i odlukama može se utjecati na prikaz određene društvene skupine u rječniku, izbjjeći nepotrebno stereotipiziranje te ukazati na stereotipe i predrasude koji se odražavaju u jeziku i jezičnoj uporabi.

Model opisa leksika koji se odnosi na dobne skupine i rješenja predstavljena u ovome radu u *Mrežniku* se primjenjuju i pri obradi leksika povezanoga s drugim društvenim skupinama. Za razliku od ostalih hrvatskih suvremenih općejezičnih rječnika, koji su dostupni u tiskanome obliku ili se temelje na tiskanim izdanjima, *Mrežnik* je rječnik izvorno sastavljan kao e-rječnik namijenjen za objavljivanje na mreži. Zahvaljujući tomu što u takvu rječniku ne postoji prostorno ograničenje, moguća je detaljnija obrada, dodavanje uporabnih napomena, većega broja primjera kako bi se prikazala uporaba u različitim kontekstima i slično, što se pokazalo korisnim za obradu leksika koji se odnosi na društvene skupine. Naposljetku, društveni odnosi i uvjerenja podložni su promjenama, što može dovesti do potrebe za posuvremenjivanjem leksikografskoga opisa. Jednostavnije mijenjanje sadržaja još je jedna od prednosti mrežnog rječnika.

Napomena

Ovaj je rad nastao u okviru projekta *Hrvatski mrežni rječnik (Mrežnik)* – 2. faza, koji financira Europska unija — NextGenerationEU.

⁷ Primjerice, i muški i ženski mocijski parnjaci potpuno su obrađeni kao zasebne natuknice, dok je u drugim suvremenim hrvatskim općim rječnicima najčešće obrađen samo muški parnjak, a definicije im se podudaraju, što također često nije slučaj u drugim hrvatskim rječnicima (usp. ĐAKIĆ 2007; MIHALJEVIĆ 2018).

Za iznesene stavove i mišljenja odgovorna je samo autorica te ti stavovi ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Literatura

- BURKHANOV, Igor (2003). Pragmatic Specifications: Usage Indications, Labels, Examples; Dictionaries of Style, Dictionaries of Collocations. U: Piet van Sterkenburg (ur.), *A Practical Guide to Lexicography* (str. 102–113). Amsterdam — Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- BEUKEBOOM, Camiel J., BURGERS, Christian (2019). How Stereotypes Are Shared Through Language: A Review and Introduction of the Social Categories and Stereotypes Communication (SCSC) Framework. *Review of Communication Research*, 7, 1–37. doi: [10.12840/issn.2255-4165.017](https://doi.org/10.12840/issn.2255-4165.017).
- BRATANIĆ, Maja (2005). Mjesto žene u rječniku. U: Diana Stolac i dr. (ur.), *Jezik u društvenoj interakciji* (str. 37–46). Zagreb — Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.
- CHASTEEN, Alison L., SCHWARZ, Norbert, PARK, Denise C. (2002). The Activation of Aging Stereotypes in Younger and Older Adults. *The Journals of Gerontology: Series B*, 57(6), 540–547. doi: [10.1093/geronb/57.6.P540](https://doi.org/10.1093/geronb/57.6.P540).
- CLOETE, Aletta E. (2014). The treatment of sensitive items in dictionaries. U: Rufus H. Gouws i dr. (ur.), *Dictionaries. An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography* (str. 482–486). Berlin — Boston: De Gruyter Mouton.
- DAKIĆ, Mirela (2017). Kada ćemo postati žene u rječnicima hrvatskoga jezika? *Jat: časopis studenata kroatistike*, 1(3), 106–123.
- DOVIDIO, John. F., HEWSTONE, Miles, GLICK, Peter, ESSES, Victoria M. (2010). *The SAGE Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination*. London: Sage Publications Ltd.
- FRIEDMAN, Harvey A. “Kids these days”: Why youth-directed ageism is an issue for everyone. <<https://publichealth.wustl.edu/kids-these-days-why-youth-directed-ageism-is-an-issue-for-everyone/>>. [10. 7. 2024]
- GLUŠAC, Maja, MIKIĆ ČOLIĆ, Ana (2018). Damu se ne pita za godine – izricanje dobi u hrvatskom jeziku. U: Diana Stolac i dr. (ur.), *Jezik i njegovi učinci* (str. 75–86). Zagreb: Srednja Europa, HDPL.
- HARTEVELD, Pieter, VAN NIEKERK, Aletta E. (1996). Policy for the Treatment of Insulting and Sensitive Lexical Items in the Woordboek van die Afrikaanse Taal. U: Martin Gellerstam i dr. (ur.), *Proceedings of the 7th EURALEX International Congress* (str. 381–393). Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- HORNSCHIEDT, Antje (2008). A concrete research agenda for critical lexicographic research within critical discourse studies: an investigation into racism/colonialism in monolingual Danish, German, and Swedish dictionaries. *Critical Discourse Studies*, 5(2), 107–132. doi: [10.1080/17405900801990066](https://doi.org/10.1080/17405900801990066).
- Hrvatsko strukovno nazivlje – Struna*. <<http://struna.ihj.hr>>. [15. 6. 2024]
- HUDEČEK, Lana (2021). Rječnik i stereotipi – Kakva je plavuša u *Mrežniku*?. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 47(2), 511–539. <https://doi.org/10.31724/rihjj.47.2.9>.
- HUDEČEK, Lana, MIHALJEVIĆ, Milica (2020). Collocations in the *Croatian Web Dictionary – Mrežnik*. *Slovenščina* 2.0, 8(2), 78–111.
- HUDEČEK, Lana, MIHALJEVIĆ, Milica, JOZIĆ, Željko (ur.). *Anatomija rječnika. Hrvatski mrežnik rječnik – Mrežnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik, 2024.
- HUDEČEK, Lana, MIHALJEVIĆ, Milica (2024a). *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*. U: Lana Hudeček i dr. (ur.), *Anatomija rječnika. Hrvatski mrežnik rječnik – Mrežnik* (str. 2–34). Zagreb: Institut za hrvatski jezik.
- HUDEČEK, Lana, MIHALJEVIĆ, Milica (2024b). Kolokacije. U: Lana Hudeček i dr. (ur.), *Anatomija rječnika. Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* (str. 55–80). Zagreb: Institut za hrvatski jezik.
- KALITERNA LIPOVČAN, Ljiljana (2004). Psihosocijalne posljedice starenja. U: Ljiljana Kaliterna Lipovčan i dr. (ur.), *Hrvatsko društvo danas: psihosocijalni procesi* (str. 77–87). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- KARLIĆ, Virna, BARČOT, Branka (2021). Leksikografska obrada pragmatičkih informacija u dvojezičnim rječnicima. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 47(2), 349–369. <https://doi.org/10.31724/rihjj.47.2.4>.
- KUZMA, Dajana, ZOVKO, Anita, VRCELJ, Sofija (2018). Kvaliteta života osoba treće životne dobi. U: Nives Ličen i dr. (ur.), *Sodobne paradigme raziskovanja izobraževanja in učenja odraslih* (str. 379–391). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- LAZIĆ, Daria, MIHALJEVIĆ, Ana (2021a). Društveni stereotipi u hrvatskim rječnicima u dijakronijskoj i sinkronijskoj perspektivi. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 47(2), 541–582. <https://doi.org/10.31724/rihjj.47.2.10>.
- LAZIĆ, Daria, MIHALJEVIĆ, Ana (2021b). Stereotypes and Taboo Words in Dictionaries from a Diachronic and a Synchronic Perspective – The Case Study of Croatian and Croatian Church Slavonic. U: Zoe Gavrilidou i dr. (ur.), *Proceedings of XIX EURALEX Congress: Lexicography for Inclusion, Vol. II* (str. 101–111). SynMorPhoSe Lab, Democritus University of Thrace.
- LEECH, Geoffrey, THOMAS, Jenny (1987). *Pragmatics and Dictionary*. U: *Longman Dictionary of Contemporary English* (2nd ed.). London: Longman.
- MAUTNER, Gerlinde (2007). Mining large corpora for social information: The case of elderly. *Language in Society*, 36(1), 51–72. doi: [10.1017/S0047404507070030](https://doi.org/10.1017/S0047404507070030).
- MIHALJEVIĆ, Milica (2018). Muško i žensko u e-rječniku. U: Diana Stolac i dr. (ur.), *Jezik i njegovi učinci* (str. 209–228). Zagreb: Srednja Europa, HDPL.
- MIHALJEVIĆ, Milica (2021). Muško i žensko u hrvatskome jeziku i leksikografiji – stereotipi i jezična diskriminacija. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 47(2), 655–685. <https://doi.org/10.31724/rihjj.47.2.14>.
- MUDROVČIĆ, Željka (1997). Starost i starenje ljudskog roda: žensko-muški aspekti starenja. *Revija za sociologiju*, 28(3–4), 193–205.
- NUESSEL, Frank (2002). Language about Ageing. U: David. J. Ekerdt (ur.), *Encyclopedia of Aging, Vol 3*. (str. 757–762). New York: Macmillan.
- PERINIĆ LEWIS, Ana, LEWIS, Kristian (2021). Stereotypical Terms for the Islanders and the Inhabitants of the Coast and Hinterland in Dictionaries of the Croatian Language. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 47(2), 583–606. <https://doi.org/10.31724/rihjj.47.2.11>.
- PIŠKOVIĆ, Tatjana (2016). Perpetuiranje rodni stereotipa u hrvatskim rječnicima. *Romanoslavica*, 52(2), 343–363.
- PRITCHARD, Boris (1999). O pragmatolingvističkim informacijama u rječniku. U: Lada Badurina i dr. (ur.), *Teorija i mogućnosti primjene pragmatolingvistike* (str. 663–674). Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.
- RUSAC, Silvija, ŠTAMBUK, Ana, VERIĆ, Jelena (2013). Dobna diskriminacija: iskustva starijih osoba. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 49, 96–105.
- RUSSEL, Lindsay R. (2012). This is What a Dictionary Looks Like: The Lexicographical Contributions of Feminist Dictionaries. *International Journal of Lexicography*, 25(1), 1–29.
- SAPORTA, Sol (1991). Old Maid and Dirty Old Man: The Language of Ageism. *American Speech*, 66(3), 333–335.
- SCHNEIDER, David. J. (2005). *The Psychology of Stereotyping*. New York: Guilford Press.
- SCHUTZ, Rik (2002). Indirect Offensive Language in Dictionaries. U: Anna Braasch i dr. (ur.), *Proceedings of the 10th EURALEX*

- International Congress* (str. 637–641). Kopenhagen: Center for sprogteknologi.
- ŠTRKALJ DESPOT, Kristina, MÖHR, Christine (2015). Pogled u e-leksikografiju. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje*, 41(2), 329–353.
- TEŠIJA, Tijana. *Oslovljavanje starijih osoba*. <<https://www.seniori.hr/stranice/psihosocijalne-teme/1511-oslovljavanje-starijih-osoba>>. [20. 7. 2024]
- WANG, Anmin (2015). Pragmatic information in learner's dictionaries: redefined. U: Li Lan i dr. (ur.), *Proceedings of ASIALEX 2015* (str. 204–212). Hong Kong: Hong Kong Polytechnic University.
- ZGUSTA, Ladislav (1988). Pragmatics, lexicography and English dictionaries. *World Englishes*, 7(3), 243–253.
- Izvori**
- ANIĆ, Vladimir (1998). *Rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, Dunja, ČAVAR, Damir (2008). Hrvatska jezična riznica kao podloga jezičnim i jezičnopovijesnim istraživanjima hrvatskoga jezika. U: Bernardina Petrović, Marko Samardžija (ur.), *Vidjeti Ohrid: referati hrvatskih sudionika i sudionika za XIV. Međunarodni slavistički kongres* (str. 173–186). Zagreb: Hrvatsko filološko društvo – Hrvatska sveučilišna naklada.
- HJP: *Hrvatski jezični portal*. <<http://hjp.znanje.hr>>. [25. 8. 2024]
- Hrvatski mrežni rječnik – *Mrežnik*. <<http://ihjj.hr/mreznik/>>. [25. 8. 2024]
- hrWaC: LJUBEŠIĆ, Nikola, KLUBIČKA, Filip (2016). *Croatian web corpus hrWaC 2.1*. Ljubljana: Slovenian Language Resource Repository CLARIN.SI. <<http://hdl.handle.net/11356/1064>> [25. 8. 2024]
- KILGARRIFF, Adam, RYCHLÝ, Pavel, SMRZ, Pavel, TUGWELL, David (2004). The Sketch Engine. U: G. Williams & S. Vessier (eds.), *Proceedings of the 11th EURALEX International Congress* (str. 105–116). Lorient: Université de Bretagne-Sud.
- RHJ: ŠONJE, Jure (ur.). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga, 2000.
- VRH: JOJIĆ, Ljiljana (gl. ur.) (2015). *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

Daria Lazić

Social Responsibility in Lexicography: The Treatment of Vocabulary Related to Age Groups in the Croatian Web Dictionary – *Mrežnik*

(Summary)

The issue of describing socially sensitive vocabulary and the problem of stereotyping social groups have been present for several decades in foreign lexicographic research. However, in the context of Croatian lexicography, such studies are still rare, and lexicographic descriptions often reflect stereotypes and inequality. The aim of this paper was to highlight some problems and shortcomings regarding the description of vocabulary related to social groups in contemporary Croatian general monolingual dictionaries, as well as the solutions implemented in *Mrežnik*, a new Croatian web dictionary which is compiled at the Institute for the Croatian Language. The analysis was conducted on lexicographic descriptions of vocabulary related to age and age groups, covering the inventory of terms and meanings included in dictionaries, definitions, pragmatic information, collocations and examples. The descriptions in dictionaries were compared with data from a Croatian text corpus. The analysis identified the following issues in dictionaries: (1) many terms – especially multi-word expressions – are not listed, (2) pragmatic information, such as the context of use and appropriateness, is not provided, (3) stylistic value (e.g., pejorativeness) is sometimes indicated but not entirely consistently, and (4) the lexicographic description sometimes reflects stereotypical perceptions of age groups. Drawing on these insights, the inventory of terms related to age groups has been expanded in *Mrežnik* compared to other dictionaries. Differences among similar terms in meaning, connotations, context of use, etc. have been explained in usage notes. Special attention has been given to pragmatic information, which is rarely included in Croatian dictionaries. For example, the use of specific terms for addressing older and younger people has been researched and accounted for in the dictionary. Since *Mrežnik* is a corpus-based dictionary, the selection of collocations and examples depends on corpus data, which was shown to reflect societal age stereotypes and negative perceptions of aging. However, efforts were made to choose neutral examples and include those that reflect a variety of contexts and perspectives. Among these were examples illustrating active aging, which are very rare in other Croatian dictionaries. The model for describing vocabulary related to age groups and the solutions presented in this paper are also being applied to the treatment of vocabulary related to other social groups in *Mrežnik*. *Mrežnik* is a born-digital dictionary designed specifically for online use. Thus, the structure and content of dictionary entries differ somewhat from those in traditional dictionaries. The absence of spatial constraints allows for the inclusion of usage notes and a larger number of examples, which has proven useful for the treatment of vocabulary related to social groups. Moreover, as social attitudes and relationships evolve, updates to lexicographic descriptions may be necessary. The ease of modifying content is yet another advantage of the online dictionary format.